

ТРАНСАКЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ТА ЙОГО РОЛЬ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Пронюк О.Д.

Науковий керівник – канд. соц. наук, доц. Омельченко В.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, просп. Науки, 14, каф. філософії, тел.: (057) 702-14-65)
e-mail: olena.proniuk@nure.ua

In this work the use of transactional analysis to increase the level of education was considered. The basic concepts, the philosophy of its application were studied. It is shown that these contribute to increasing motivation, self-esteem, social intelligence of human. These factors are aimed to improve the perception of knowledge and self of students individually and in society.

Актуальною проблемою сучасності є підвищення мотивації студентів до навчання. Адже навчання спрямоване не просто на засвоєння знань, умінь, а й формування світогляду, розвиток розумових здібностей і потенційних можливостей відповідно до поставлених цілей. Освіта прискорює процес становлення людини як особистості, як суб'єкта соціального життя. Багато дослідників прямо пов'язують ефективність педагогічної діяльності з ефективністю спілкування, тому проблеми педагогічного спілкування розглянуті в багатьох роботах, зокрема В. Кан-Каліка, Є. Іл'їна, І. Решетні.

Проте, все частіше виникає питання: «Чому студенти з однаковим рівнем інтелекту та умовами життя мають різні результати у навчанні?» Пояснюючи цей феномен, психологи і педагоги найчастіше апелюють до таких індивідуально-психологічних особливостей студентів як креативність, навчальна мотивація, висока самооцінка, соціальний інтелект. Вважається, що змінюючи ці особистісні «настройки» людини, навіть без урахування рівня її інтелекту, можна покращити успішність. У цьому напрямку працює транзакційний аналіз (ТА), заснований американським психіатром Е. Берном, який і є об'єктом даного дослідження. Предметом дослідження є можливості ТА у покращенні результатів навчальної діяльності.

Транзакційний аналіз – це психологічна модель, що аналізує поведінку людини. Функції ТА полягають в тому, щоб допомогти людині виявити непродуктивні стереотипи своєї поведінки, сформулювати нову систему цінностей і приймати рішення, виходячи з власних потреб і можливостей, зрозуміти самого себе і особливості своєї взаємодії з оточуючими, відкрито виражати свої почуття, навчитися довіряти собі.

Згідно з ТА, людина, перебуваючи в певній ситуації і незалежно від віку, може проявляти себе, виходячи з одного з трьох его-станів:

– **Я-Батько**: містить поведінку й установки, перейняті ззовні, насамперед від батьків. Це виражається в упередженнях, критичному і

турботливому поводженні стосовно інших, а внутрішньо – як батьківські повчання, які продовжують впливати на людину.

– **Я-Дорослий**: стан, орієнтований на сприйняття поточної реальності та отримання об'єктивної інформації. У ньому людина є добре пристосованою, організованою і діє, спокійно розраховуючи і оцінюючи свої можливості.

– **Я-Дитина**: стан, в якому містяться спонукання, які виникають природним чином, а також відбитки дитячих переживань, позицій і реакцій щодо себе та інших. Крім цього, включається творчий прояв особистості.

Батько розташовується вгорі, його функція – етичне керівництво; Дорослий здійснює взаємодію з реальністю; Дитина є вмістилищем архаїчних тенденцій. Ці три іпостасі формують моральну ієрархію. Батько – найслабкіша її ланка, а Дитина – найсильніша. Одночасно людина може існувати в 2 з 3 станів, а їхня зміна може відбуватися швидко і часто.

Згідно з теорією Е. Берна вважається, що кожна людина може змінитися, якщо у неї є ресурси, інформація та підтримка. Розібравшись в своїх еґо-станах і навчившись свідомо управляти перемиканням з одного в інший, можна управляти процесом комунікації, уникати конфліктів, переводити іншу людину в комфортніший для себе еґо-стан та навчатися продуктивніше. Застосування ТА складається з вивчення ігор, в які грають люди при взаємодії та спілкуванні, їх правил та можливостей зміни для поліпшення свого власного стану, ролі та самопочуття у суспільстві.

В роботах В. Бондаревої та Я. Ягела показано механізм застосування теорії ТА у педагогіці на основі використання основних елементів міжособистісних угод, які забезпечують полегшення психічного стану учасників навчального процесу; впроваджено ТА в систему діяльності «педагог-учень/студент»; розроблено програму занять за методикою ТА для трансформації поведінки учасників навчального процесу з метою полегшення процесу навчання та, відповідно, підвищення його якості.

Таким чином, кожна людина може поліпшувати свої когнітивні здібності, змінювати ситуації і поведінку, які її не влаштовують. У результаті з'являється можливість у значній мірі змінити якість свого спілкування і навчання, структурувати свій час. Студенти можуть учитися завдяки власній активності; самостійно обирати темп навчання, організувати соціальний простір.

Застосування ТА як засобу психолого-педагогічної підтримки викладача і студента дозволить ефективніше фіксувати зміни їхніх позицій в освітньому процесі, конструктивніше взаємодіяти з освітнім середовищем, створюючи умови формування здорових відносин в освітній установі.